

TG STAN EN KLOPPEND HERT

MOVE (ON)

Met Move (on) presenteren Toneelspelersgezelschap STAN en theatergezelschap Kloppend Hert een choreografie van lichamen en stemmen. Negen acteurs en dansers van velerlei pluimage tonen miscommunicatie, onrecht en onmacht, maar ook: hoe verandering en communicatie mogelijk zijn. Een dubbelgesprek met Frank Verduyssen en Haider Al Timimi.

Negen open, brede glimlachen offeren de spelers op de affiche van Move (on). Al valt er niet zoveel te lachen. Het was de huidige maatschappij met op zijn zachtst gezegd haperende communicatie, de angst (zelfs haat) voor de andere en de plotse uitbarstingen van geweld die de groep triggerde. De negen gingen aan de slag met de grommende tekst Orphans van de Engelse toneelacteur Dennis Kelly, met dans en muziek. Onderweg sloten Arabische en andere teksten uit Palestina, Marokko, Iran en Syrië zich geruisloos aan. Negen performers tonen wat ze delen: een open blik, engagement en de drang to move (on).

Frank Verduyssen, het verhaal van Move (on) begint bij tg STAN en zijn bekommernissen. Vertel.

Frank Verduyssen: De bekommernissen zijn niet nieuw. En gelden niet alleen voor ons gezelschap of voor deze gezelschappen. Ik heb het over de mens, over de kilheid

en de complete vereconomisering van de maatschappij. Over gebrekkige communicatie. Kunst, tederheid en liefde worden breekbaar in een wereld die dat allemaal niet op handen draagt, maar wel het gewin.

Deze negen mensen uit verschillende werelddelen en achtergronden delen de vermelde bekommernissen. We stellen vast dat we niet zo goed bezig zijn en tegelijkertijd delen we de hoop en de combativiteit om te zeggen: let's move on: niet bij de pakken gaan neerzitten en wenen. Dat is de kwintessens van de voorstelling.

Het belangrijkste is het samenkomen van individuen die de andere respecteren en haar/hem met open vizier bekijken. Allemaal eren we het vreemde in al zijn betekenissen. Het tegengestelde van xenofobie is wat ons bij elkaar brengt. Wij genieten van de voordelen van de andere achtergronden: talen, verhalen, keukens, culturele bagages. Alleen al het meetingproces van deze groep is een ongelofelijk succes. Ik heb zelden zo'n positieve toegewijde actieve groep meegemaakt.

Haider, heb jij dat ook zo ervaren?

Haider Al Timimi: Vanaf dag één is er een zekere collectiviteit ontstaan. Dat wil zeggen dat er een groot vertrouwen is in het artistieke – de mensen van STAN staan al dertig jaar in het veld –, maar vooral ook in de menselijkheid en dat heeft te maken met de grote interesse die werd getoond in andermans canon. Heel fijn, omdat je dan ook het soort lost in communication, lost in translation, waarin de wereld zit, verliest. We konden elkaar vlotjes aanspreken en gesprekken voeren. Hier werden weinig meningen doorgedruwd. We zijn vertrokken vanuit de gezamenlijke wil

om de canon te verbreden. Er was de noodzaak om samen een verhaal te vertellen en niemand uit te sluiten. En om een soort van hybride verhaal te ontdekken.

En laat interculturaliteit nu net een van de pijlers van jouw gezelschap zijn.

Kloppend Hert is breder dan interculturaliteit. Het draait om de hyperdiversiteit van de samenleving. Ik heb het dan over generaties, gender, seksualiteit, culturen en nog belangrijker: over de sociale verscheidenheid. Mijn missie is de hyperdiverse realiteit van de straat inademen en die op het podium brengen. Om samen een verhaal in te vullen en dat niet voor hen in te vullen. Dat is tot nu toe mijn traject met jongeren geweest.

Hoe anders werkte het met en in deze groep?

Ik vertrek nooit vanuit een repertoiretekst zoals nu, wel van uit een prangende vraag: waarover moeten we het vandaag de dag hebben? En dan komt daar mogelijk een tekst bij, maar die gebruiken we nooit integraal. Bij Kloppend Hert start het verhaal vanuit twee personen. Het is evident dat we hier een gemeenschappelijk vuur moesten vinden om ons in actie te zetten. Wat ik onderweg heb zien ontstaan ligt niet ver van mijn eigen werk. Het schone aan een productie met meerdere mensen is dat je dankzij de anderen snel dingen leert van elkaar en begrijpt.

Haider zei het net al: tg STAN heeft dertig jaar – Proficiat! – op de teller en jullie staan in voor de productie. Hoe ontstonden de coproducties?

Frank: Haider zit ook al twintig jaar in het vak, hoor. Tg STAN heeft natuurlijk een verantwoordelijkheid als gezelschap en voor de productie, die de anderen niet hebben. Soms is het een voordeel dat ik veel kilometers op mijn teller heb en op een ander moment is het juist een voordeel om die niet te hebben. Tg STAN moet de ervaring en het delen daarvan niet onder stoelen of banken steken, maar de omgekeerde energie is even belangrijk en even aanwezig. Die is heel fijn en vervullend.

Hoe hebben Jolente De Keersmaecker en jij die zeven mensen gevonden?

Het Nomadisch Kunstencentrum Moussem is al vroeg mee in het gesprek van STAN gestapt. Vervolgens hebben we Haider, artistiek directeur van Kloppend Hert, gevraagd en die brengt uiteraard veel mee en zo zijn we stuk voor stuk begonnen gesprekken aan te gaan met mensen die we graag hebben. Aan Youness (Khoukou) heeft Jolente lesgegeven bij P.A.R.T.S. – de dansschool van haar zus Anne Teresa. Met Gustavo (Vieira) heeft Jolente pas samengewerkt in de productie *Somnia* (Rosas). Haider kende Atta (Nasser). Btisamme (Bourrich) kennen we van het conservatorium. Evgenia (Brendes) speelde al mee met STAN in *De Kersentuin*. Olga (Mouak) hebben we gespot in *Compassie* van Milo Rau (NTGent) vorig jaar.

Hoe(zeer) zijn de gesprekken onderweg gegroeid/veranderd?

In het begin ging het nog heel erg over: wij die een voorliefde hebben voor de Arabische literatuur en cultuur en die daarop aangesproken willen worden, en daarnaast de vraagstelling dat ons landschap te wit is, dat de straat niet goed genoeg wordt gereflecteerd op het podium. Door die mooie ontmoetingen verbreedt het gesprek vanzelf. Met Gustavo kwam heel zijn achtergrond mee: van Brazilië en van zijn realiteit als queer. Olga is een zwart meisje uit Frankrijk. Het is ongelooflijk geestig en fascinerend om te zien hoe dat palet breder en breder wordt.

Is het opzet pas geslaagd als die diversiteit ook te merken is in het publiek?

Het preken voor eigen kerk en de vraag hoe we een positieve bijdrage kunnen leveren aan de internationalisering van ons publiek houdt ons al vele jaren bezig. We willen uiteraard graag dat kleur binnenkomt en alle verschillende lagen van de bevolking. Dat is werk van lange adem. We doen ons best is het enige wat we nu kunnen zeggen. Ellen (Asaert, pers en communicatie tg STAN) is er dag en nacht mee bezig om ervoor te zorgen dat de doorstroming beter wordt. Als ik in de zaal zit bij Malcolm X van Junior Mthombeni en rond me heen kijk, dan denk ik: 'Goed gewerkt, Junior en KVS.' Maar dat is Brussel en de taal is Frans. Met het Nederlands als voertaal zit je een pak lastiger.

Bij Move (on) worden Engels en Nederlands gekruid met Noord-Afrikaans Arabisch, Midden-Oosters Arabisch, Portugees en Russisch. Bij het gezelschap van Haider verloopt de doorstroming veel organischer.

Haider: Ik heb nooit in kleuren gekeken. Ik ben opgegroeid in de breakdance-scene: dat was een en al diversiteit en interculturaliteit. Van de school mochten we de turnzaal lenen na schooltijd: we dansten met wel vijftig nationaliteiten. Van mijn twaalfde tot mijn vijfentwintigste heb ik nooit geweten waar iedereen vandaan kwam. Dat was ook niet nodig.

Heb jij (op je vijfentwintigste) racisme gevoeld?

Natuurlijk. Iedereen van ons voelt racisme of discriminatie. Die twee zijn onderdeel van de samenleving. Ik heb het tegenwoordig op de metro overigens veel minder lastig dan iemand als Gustavo, die duidelijk en openlijk homoseksueel is in al zijn pracht en flamboyante weergave. Er zijn nieuwe vormen van discriminatie ontstaan en ze nemen toe: naast richting LGBTQ+ is jong versus oud nog zo'n scherp voorbeeld. Hoe Trump over Greta Thunberg spreekt!

Jullie zijn vertrokken van een tekst van een euh witte auteur: Dennis Kelly?

Er zijn vele repertoires gepasseerd: Arabisch, Brits,... Als groep, als microgemeenschap werden we echt als een lichaam dat zich de hele tijd heeft willen zetten naar 'Wacht, wat wil ik vertellen?', en 'Wat wil die vertellen?' en dan komen dingen samen. Deze groep, die hier en nu leeft, in een zeer complex wordende wereld, voelde de noodzaak een verhaal over hier en nu te delen met het publiek. Vanzelf hebben zich bij Kelly gedichten van de Palestijn Mahmoud Darwish gevoegd, zinnen van Mourid Barghouti (Palestina), Omar Khayyam (Iran), Abdellatif Laâbi (Marokko) en Mohammad Al-Maghut (Syrië).

Frank: We hebben inderdaad in alle richtingen gelezen en op een gegeven moment verenigde de groep zich rond Dennis Kelly. Ik heb de auteur nog niet zo lang geleden ontdekt – ik vond zijn werk heel straf – en ik heb voorgesteld om zijn oeuvre samen door te fietsen. Iedereen is verliefd geworden op hem en gevallen voor

het stuk Orphans. Uiteraard hebben we die vraag gesteld: kunnen we dat maken, een witte auteur? Dat kon. Haider zei: 'Dit is goeie tekst, dit gaan we doen!'

Haider: Kelly heeft het hier echt over de lavastroom van gemoedstoestanden die onder onze steden vloeit. De onvrede en wanhoop is in onze maatschappij onderhuids zo aanwezig dat die plots omslaat in blinde haat. Ineens pakt iemand zijn auto en rijdt in op een menigte. Dat is dus niet 'ineens'. Die lava is belangrijk om over na te denken.

Frank, jij noemt Kelly 'straf'. Waarom?

Frank: Ik ben altijd heel erg onder de indruk wanneer de auteur een fantastisch oor heeft en wat hij hoort ook op papier kan zetten, net als Anton Tsjechov is of Ingmar Bergman, twee schoolvoorbeelden.

De hedendaagse Britse toneelschrijver Dennis Kelly heeft dat ook. Als je hem leest, hoor je hoe door en door hij de communicerende mens kent. Hij schrijft een zin in zes replieken, terwijl daar nog iemand anders tussen zit. Geen ronkende volzinnen dus, maar aarzelande, met 'okay' en 'right' tussendoor en fouten in de zin. Met teksten boven teksten. Voor de spelers een echte brainfuck om uit het hoofd te leren.

Zijn vaak chaotische, tragische, banale dialogen drukken de existentiële en morele onzekerheid van onze medeburgers uit. Het hortende in zijn taal staat symbool voor de hortende communicatie tussen mensen.

Bovendien is Kelly erg goed in mensen te beschrijven in hun kleinheid en gaat hij de politieke ramifications niet uit de weg. Büchner heeft dat ook: in Dantons Dood krijg je een prachtig liefdesverhaal op microniveau en op macroniveau een fantastisch politiek discours. De petite histoire van Orphans is een fraaie metafoer voor het grotere gesprek.

Vertel je de petite histoire kort?

Orphans vertelt een kleine geschiedenis tussen drie mensen. Helen (gespeeld door Jolente) en haar man Danny (Atta) vieren thuis het nieuws dat Helen zwanger is van hun tweede kind, maar het feestje wordt onderbroken door Helens broer Liam (Gustavo), die arriveert onder het bloed en beweert dat hij een gewonde jongen op straat heeft gevonden. Laten we het daar bij houden.

(Bijna) genoeg over de (lastige) tekst. Jij hebt mazzel, Frank, weinig tekst veel muziek?

Muziek is mijn belangrijkste thema in Move (on): ik sta achter de draaitafels. Ik had deze keer niet zoveel te zeggen en niet zoveel zin om in het midden van het podium te staan orakelen. Ik had meer zin in draaien. Ik ben de dj van de voorstelling. Alles zit erin: van de beetje grijze garage-achtige vibe tot exuberante kleuren, van old school hiphop uit de nineties over Arabische klanken, techno, Russische muziek, tot recent werk van de Braziliaanse transseksuele megaster Urias.

Naast tekst en muziek is dans een echt onderwerp.

Dans is absoluut een volwaardig onderwerp, een volwaardige gesprekspartner en geen behangpapier. Sinds In real time, onze samenwerking met Rosas, is er geen voorstelling van STAN geweest waar dans en beweging zo'n belangrijk onderwerp zijn. Wij hebben met Youness en Gustavo fulltime dansers in huis die zich geheel gooien. Haider en Evgenia incorporeren het aspect dans ook tot op zekere hoogte. De dansers spelen en de spelers dansen.

Haider: Move (on) gaat over bewegen en doorgaan. Los van de voorstelling gebeurde dat ook op de vloer, aan de vergader- en eettafel. Wie moet je dragen to move on, met wie moet je vertragen voor je kunt vertrekken? Willen we de synchroniciteit opzoeken, willen we samen vooruit of is het ritme onregelmatig? Misschien moet het wel onregelmatig zijn. Vandaag de dag wordt gestreefd naar simpliciteit. Mensen kunnen niet meer om met complexiteit, met de complexer wordende maatschappij. Het is man of vrouw, links of rechts, zwart of wit, maar er zit zoveel schoonheid, solidariteit en verbinding in de grijze zone. Dat ondervinden we aan den lijve. De factor kunst fungeert hier als lijm. Zo krijg je connecties en verbindingen. We hadden niet de ambitie om het over identiteit van individuen te hebben, - het onderwerp is overigens al uitgemolken -, we zijn wel op zoek gegaan naar de identiteit van de groep. Die bleek

hyperdivers. We moeten ons dus meer en meer gaan gedragen als wereldburgers.

Slotvraag voor Frank: de spelers van tg STAN zijn geen mensen die bekend staan om weken repeteren of met een regisseur werken. Hoe ging dat nu?

Frank: We zijn heel veel uren bezig geweest met repeteren. Dat kon in dit geval niet anders en dat viel beslist mee. En neen, er was geen regisseur. Het ging er net om om initiatieven van elk individu voor lief te nemen. Al geef ik toe dat dat soms tot te veel opties leidde en dat er soms beslissingen dienden genomen. Die werden dan ook genomen, maar niet door één iemand. Bij dans nam Youness het voortouw, in andere gevallen Haider, ...

Haider, tot slot: kun je de voorstelling vatten in één zin?

Haider: Move (on) gaat over een groep mensen die asynchroon leven, die geregeld verloren lopen in de communicatie met elkaar, die de poging doen om elkaar te begrijpen, die zich mobiliseren en wie weet is synchroniciteit, met respect voor de verschillende tempi, wel de uitkomst.

Martine Cuyt

CREDITS

van en met Btissame Bourrich, Evgenia Brendes, Jolente De Keersmaeker, Olga Mouak, Atta Nasser, Haider Al Timimi, Youness Khoukhou, Frank Vercruyssen en Gustavo Vieira
kostuums: Sietske Van Aerde
lichtontwerp: Stef Stessel
productie: tg STAN
coproductie: Kloppend Hert, Mousseem, Toneelhuis, Vooruit
met medewerking van Laurence D'Hondt

Nederlands, Engels, Frans, Arabisch en Portugees gesproken. Met boventitels in het Nederlands, Engels en/of Frans.